

Slika št. 2

Ohranilo se je precejšnje število Slomšekovih slik,* ki so nastale bolj ali manj gotovo še za njegovega življenja. Poleg zgolj umetniške tehnike pride pri njih presoji v poštev zlasti, v koliki meri predstavljajo Slomška, kakršen je v resnici bil. Glede tega vprašanja je treba upoštevati tudi opis njegove osebnosti, kakor ga je podal Kosar, in pa pričevanje že rajnega Friderika Leyrerja in še živečega Gregorja Hrepevnika pri Sv. Križu pri Rogaški Slatini. V naslednjem se omejimo le

na slike, ki so nastale za Slomškovega življenja ali kmalu po smrti pod svežim dojemom živega Slomška.

1. Nobenega sledu ni, da bi se bil dal Slomšek slikati pred nastopom škofovske službe, zato je treba imeti za najstarejšo sliko tisto, ki je po njegovem lastnem pričevanju nastala leta 1847., nedolgo potem ko je postal škof. Slika je signirana: H. Hanson. Ni mogoče misliti, da bi bil škof dal delati svoj portret pri kakem brezpomembnem zakotnem slikarju, a začudo imena Hanson ni zaslediti v nobenem leksikonu. Hansonova, pozneje tudi litografirana slika, predstavlja škofa kot vitkega, visokoraslega mladega moža s tankim dolgim vratom in s podolgovato drobno glavo. Kakor na vseh drugih slikah ima ob sencih močne zalizke, spredaj pa se lasje spuščajo v večjem šopu in manjših pramih od desne proti levemu očesu, oči so precej velike, nos raven in na koncu nekoliko upognjen navzgor.

S to sliko pa Slomšek sam ni bil zadovoljen, kakor piše Bleiweisu 5. jun. 1853, češ da se slika iz l. 1847. ni posrečila ter bi bilo malo pomagano njunim prijateljem, če bi bil na sliki pravilen le podpis in bi si vsak zraven mislil: »Tako ne izgleda naš Slomšek«.¹

Vse druge slike in tudi fotografije predstavljajo Slomška s krajšim vratom in bolj okroglim licem, torej je slika iz leta 1847. netočna.

2. Po starosti sledi senčna tuširana risba, ki jo je leta 1850. napravil neki Aleksander Nepocitec. Kaj natančnejšega se o tem možu ne da dognati. Škof je menda tudi ni kaj upošteval; našla se je v njegovi zapuščini med raznimi papirji. Risba nam kaže le profil desne strani, pa je veliko bližja poznejšim slikam in fotografiji, kakor pa Hansonovi sliki iz l. 1847. Glava, muceta in desna roka so črne, kolar in roket bela, naprsni križec, prstan in obreza knjige v desni roki so pozlačeni.

Iz naslednjih let do 1859 ni datirana nobena Slomškova slika. Mislimo pa, da je v to dobo uvrstiti:

* Za pisanje Slomšek — Slomška odgovarja g. pisatelj sam. Uredništvo s tem ne soglašaja. Op. ur.

¹ AZN I, str. 318.

3. Oljnato sliko na platno, ki je sedaj last gospodične Pavline Slugove v Celju. Slomšek je še razmeroma mlad, iskre oči gledajo naravnost v gledalca, nos je raven in zašiljen, ustni lahno odprti, talar pod brado ima široko odprtino, obraz je nekam melanholično resnoben. Kdo bi bil utegnil napraviti to sliko? Prišla je v Celje iz Braslovč, kjer je nekdanj visela v cerkovnikovem stanovanju.

Iz Slomšekovih pisem Stojanu vemo, da je imel Stojan cerkovnika, ki je bil slikar samouk. Leta 1845. je poslal Stojan, takrat župnik na Gomilskem, kanoniku Slomšku risbo svojega cerkovnika Ignacija Župana za naslovno stran svojih Evangelijev. Slomšek je nasvetoval nekaj popravkov, vobče pa je bil s sliko zadovoljen on, pa tudi škof (Kutnar) in kanoniki. Slika je res v Stojanovih Evangelijih; jeklorez je napravil Karol Mayer v Nürnbergu. Slomšek je bil pripravljen dati županu po 20 gl srebra letne podpore, če bi šel v kako slikarsko šolo; a do tega ni prišlo. Slomšek je obžaloval, da župan ni šel v šolo in je še pozneje sprejel v »Drobtinice« l. 1847. za naslovno stran županovo sliko sv. Maksimilijana.

L. 1846. se je Stojan preselil v Braslovče, pa je župana vzel s seboj kot cerkovnika. Najbrž je župan napravil to sliko za Stojana in jo je po Stojanovi smrti (1863) vzel v svoje stanovanje, od koder je pozneje prišla v Celje. Slika je medtem precej otemnela, najnovjša restavracija se po sodbi strokovnjakov ni posrečila. Naša fotografija je narejena še pred restavracijo slike.

4. Iz leta 1859. imamo datirani dve sliki od istega umetnika. Ta je jezuit *Friderik Rinn*. Ena slika sega blizu do kolen, druga obsega samo poprsje. Na obeh je obraz obrnjen nekoliko z leve na desno in sta popolnoma enaki. Ta slika v marsičem odstopa od drugih Slomšekovih slik, ki so nastale še za njegovega življenja. Lasje se spuščajo skoraj navpično v ločenih pramih na čelo, dočim so na drugih slikah počesani od leve na desno. Velike oči gledajo na desno, krog usten lahen dobrohoten nasmeh, nos kakor pri drugih slikah, podočne kosti so precej močne. Obraz kaže nekaj žensko-milega. Če res odgovarja Slomšku, kakršen je bil okrog l. 1859., bi rekli, da je bil podoben svoji materi, dasi njene slike kajpada nimamo. — Obe sliki sta v barvah naslikani na karton in sta bili shranjeni v Slomšekovi zapuščini.

5. Slomškova oljnata slika, ki je last tiskarne sv. Cirila v Mariboru. To sliko je kupila Cirilova tiskarna 1935 od Urbana Horvata, bivšega knjigoveza v Novem mestu. Daroval jo je bojda svoj čas »neki« mariborski kanonik »nekemu« kanoniku v Novem mestu, od njega pa je prišla v roke imenovanemu Urbanu Horvatu. Imeni teh dveh kanonikov sta neznan. Mariborski kanonik je bil najbrž Mihael Pikel, ožji in zaupni prijatelj Slomškov († 25. jan. 1867). — Ohranilo se je pismo, ki ga je 12. novembra 1860 pisala iz Gradca hči graškega umetnika *Josipa Tun-*

Slika št. 1

Slika št. 11

Slika št. 10

Razne slike Antona Martina Slomškega

nerja nekemu kanoniku v Mariboru, naj pregovori škofa, da bo »sedel« njenemu očetu. Naslovni ovitek pisma se ni ohranil, skoraj gotovo pa je bil to Pikl. Dalje piše, da je njen oče videl pred kratkim v neki izložbi Slomšekovo sliko, ki da je prava nakaza. Zato naj škof žrtvuje dve do tri ure, da njen oče napravi boljše sliko. Ker je bil Tunner v prijateljskih stikih s Slomšekom, je skoraj gotovo napravil to sliko. Če se primerja mešanje barv na tej sliki z barvami na oltarni sliki v cerkvi sv. Alojzija, se čudovito ujemajo; zato je upravičen sklep, da je naša slika pod št. 5. Tunnerjevo delo, ki kaže res boljšega umetnika.

6. »Kosarjeva slika«. Imenujemo jo *Kosarjevo*, ker jo je on prvi objavil v nemškem Slomškovem življenjepisu in potem tudi v »Drobtinicah« za l. 1863. ter jo zelo hvali. Jeklozez je napravil avstrijski umetniški zavod v Trstu. Kdo je napravil sliko, nam žal Kosar ni povedal, tudi se ne ve, kje je izvirnik te slike. Po »Kosarjevi« sliki so pozneje izdelovali druge slike in je ta najbolj popularna.

Toda imamo še vrsto slik, ki so nastale zadnja leta Slomškovega življenja. Stari ljudje, ki so še poznali Slomškega, so trdili in trde, da so podobne Slomšku in da so take, kakršen je bil. O teh slikah se vzdržuje tradicija, da jih je slikal neki dijak, po drugih bogoslovec, po tretjih neki duhovnik. Imena se nihče ne spominja.

7. Slika gospe Marije Schneider. Gospa Schneider, roj. Znidarič, pastorka rajnega profesorja Ivana Majcigerja († 16. avg. 1909), se spominja, da je to sliko dala napraviti njena teta Jozefa roj. Senekovič, žena notarja Alojzija Kolleggerja, ki je bil v prijateljskih zvezah s škofom Slomšekom ter je zanj opravljal pravne posle, zlasti pri prodaji in nakupu škofovskih

posestev po preselitvi škofijskega sedeža. Slomšek je večkrat zahajal v njihovo hišo ter ga je gospa naprosila, da je »sedel« nekemu dijaku, čigar imena se pa ne spominja. To je bilo par mesecev pred škofovo smrtjo. Popolnoma je bila dogotovljena slika šele po njegovi smrti. To sliko je potem gospa Kollegger čuvala kot dragoceno svetinjo do svoje smrti 15. avg. 1886. Po njeni smrti jo je dobila nečakinja Marija, omožena Schneider, ki jo še sedaj hrani.

Kdo bi utegnil biti tisti dijak, ki je sliko napravil? Srečno naključje je odkrilo tudi to, česar se živi ljudje ne spominjajo več. Dne 2. jan. 1936 mi piše g. G. Ferme, župnik pri Novi štifti, da se je ob čitanju mojega članka o slikah Slomškovih (II. 122—125¹) spomnil pripovedovanja rajnega dekana v Gornjem gradu *Fr. Dovnika* († 4. jun. 1919), pri katerem je bil 1899—1901 kaplan. Dovnik mu je večkrat rekel, da so slike Slomškove, ki so se takrat prodajale, prav malo podobne Slomšku, kakršen je v resnici bil. Dovnik je bil rojen 22. febr. 1850 v bližnji okolici mariborski, torej je ob Slomškovih smrti bil v 13. letu in se je potemtakem lahko spominjal Slomškovih fiziognomije. Najboljši portret da je napravil v zadnjem času njegovega življenja — *Jožef Pečar*.

S tem je pojasnjena tradicija o »študentu«, bogoslovcu in duhovniku kot portretistu Slomškovem. V šolskem letu 1861/62. je bil Jožef Pečar osmošolec. Nekje proti koncu šolskega leta 1862. je za gospo Kollegger slikal Slomškega, v septembru je škof umrl, v oktobru pa je Pečar stopil v mariborsko bogoslovnico. Sprejel ga je še Slomšek sam. Bogoslovci so že

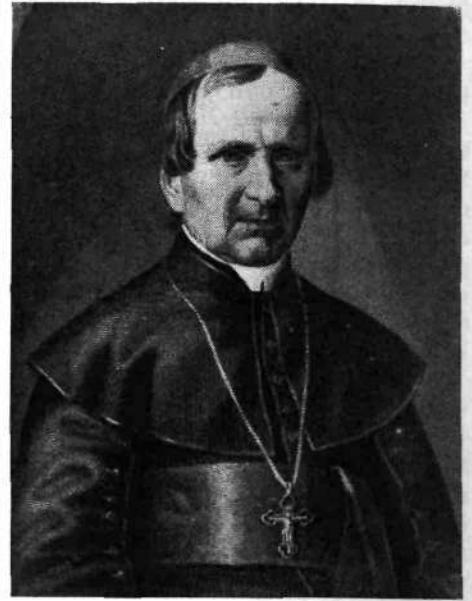
¹ Kjer navajam svoj Sl. življenjepiso, je to knjiga Moh. družbe, ki je izšla 1934 (I.) in 1935 (II.).

Slika št. 4

Slika št. 5

Slika št. 6

Razne slike Antona Martina Slomškega

takrat izdajali svoj domači, z roko pisani list »Lipica«. Prva številka v šolskem letu 1862/3 je prinesla sliko rajnega škofa Slomškega, ki jo je — po tradiciji — naslikal neki bogoslovec. Prav gotovo je to bil Pečar. Ta letnik »Lipice« s Slomškovo sliko je pa med vojno, ko je bila bogoslovničica po vojaštvu zasedena, — nekdo ukradel.

Pečar je bil posvečen leta 1866. in je najbrž napravil več Slomškovih portretov, oziroma kopij, o katerih gre glas, da jih je napravil neki dijak, bogoslovec ali duhovnik. Še preden se je zvedelo za ime slikarja, je strokovnjak v presoji slikarstva, konservator dr. *Stele* izrekel sodbo, da jih je napravil neki — diletant. To se popolnoma ujema z dejstvom, da je prvo sliko napravil osmošolec Pečar, druge kot bogoslovec ali duhovnik. Imel je nedvomno slikarski talent, toda na gimnaziji in v bogoslovnici pač ni imel prilike, da bi se v slikarstvu strokovno izpopolnil. Zadel ga je tudi zgodaj žalostna življenjska tragika. Služboval je kot kaplan blizu deset let na raznih krajih, končno pri Sv. Vidu pri Grobelnem, kjer je zaradi kapi popolnoma ohromel in je začetek leta 1876. moral v pokoj. Nekaj let je še živel pri Sv. Vidu, potem se je l. 1883. preselil v svoj rojstni kraj, Kranjsko goro na Gorenjskem, kjer je bil rojen 11. febr. 1838. Njegova bolezen se je obračala vedno na slabše, končno je tako ohromel, da ni mogel več sam jesti, njegova sestra ga je morala pitati. V mladosti se je mnogo bavil s slikarstvom. Ko je ohromel, ni mogel več slikati, a vedno se je še zanimal za slikarstvo in si nabavljal umetnostne knjige in jih marljivo čital. V svoji sobi je imel več slik, zlasti je cenil kot svoje najboljšo delo sliko sv. Petra, ki je visela nad njegovo posteljo. Vkljub težki bolezni je učakal visoko starost 76 let. Umrl je 5. jan. 1914. — Vredno je, da se ohrani v naši zgodovini njegovo ime, ker spada v tisto vrsto idealnih naših gojiteljev umetnosti, kate-

rim so skromne razmere in nezgode onemogočile razmah.

8. Oljnata slika v ovalnem okviru, sedaj last prevzvišenega škofa dr. Tomažiča. To sliko je imel nekdam profesor Ivan *Majciger* ter je visela nad njegovo posteljo. Dobil jo je najbrž od Slomškega samega. Po *Majcigerjevi* smrti jo je pridržala njegova vdova Ana, po njeni smrti (21. febr. 1914) pa jo je dobila njena hči iz prvega zakona, zgoraj omenjena gospa Marija Schneider. Ker je imela dve Slomškovi sliki, je to drugo podarila kanoniku Josipu Majcnu, od njega pa jo je dobil dr. Anton *Medved*. Ko je ta umrl, (26. febr. 1925) je prešla v last sedanjega lavantinskega škofa. O tej sliki se je izrazil rajni Friderik *Leyrer*, da prav dobro predstavlja Slomškega, ki je po njegovi izjavi imel bolj »kmetski« obraz. Slika je zelo podobna prejšnji, tako da je najbrž tudi Pečarjevo delo. Pri izdelavi pa mu je služila za predlogo Slomškova fotografija.

9. Ta slika z nekam zabuhlim licem kaže drugačen tip kakor prejšnje. Tradicija o tej sliki je tale: napravil jo je bojda neki duhovnik in je bila nekdam last *Petra Gostenčnika*, 1878—1884 župnika v Rečici v Savinjski dolini. Leta 1883. je prišel k njemu za duhovnega pomočnika poznejši stolni dekan *Josip Majcen*. Ko je 1884 Gostenčnik stopil v pokoj, je poklonil to sliko Majcnu za spomin. Po *Majcenovi* smrti (4. septembra 1920) jo je dobil njegov brat, prof. v p. *Gabrijel Majcen*, v čigar lasti je slika še dandanes.

Kdo bi mogel biti tisti »duhovnik«, ki je sliko naredil? Gostenčnik je bil rojen 7. jan. 1838. Posvečen je bil kot tretjeletnik 17. jul. 1864, bogoslovne študije je dokončal v Mariboru 1865, torej je po študijah bil samo leto dni starejši ko prej imenovani *Pečar*. Če je zanesljiva tradicija, da je sliko napravil duhovnik, jo je naslikal *Pečar* že kot duhovnik, če je ni morda napravil še kot bogoslovec. Vsekakor je ta slika najbrž

nastala že po smrti Slomšekovi, toda še pod svežim dojmom živega Slomškega.

10. Fotografija Slomškova je pač najmerodajnejša pri vprašanju, kakšen je Slomšek bil. Napravil jo je (pod št. 1779) *Adolf Ost*, fotograf na Dunaju, Erdbergerstrasse 29 & 9. Zgodilo se je to zadnja leta Slomškovega življenja, najbrž leta 1862, ko se je preko Francije in Švice vračal iz Rima ter se nekaj časa pomudil na Dunaju. Na obrazu se vidijo bolesterne poteze in neka utrujenost, ker je po preselitvi v Maribor silno trpel telesno radi boleznimi, duševno radi mnogih težav in sitnosti s strani nemško-liberalnih krogov, katerim je bil trn v peti.

11. V poštev je treba vzeti tudi marmornat spomenik v mariborski stolnici, ki je bil sicer odkrit šele leta 1878., vendar še pod nezabrisanim vtisom živega Slomškega. Odbor je stavil kiparju Zajcu kot glavni pogoj, da mora kip točno predstavljati Slomškega, kakršen je bil. Kot vzorec je dal kiparju Marko Glaser v uporabo neko sliko Slomškovo, žal, da nikjer ni povedano, kakšna je bila ta slika in kdo jo je napravil. Če pa primerjamo škofov obraz na spomeniku in na prej navedeni sliki št. 6, najdemo čudovito podobnost. Naprsni križec n. pr. je prav isti na sliki in na spomeniku. Kajpada, slikarju so na razpolago bolj prožna sredstva kakor kiparju z njegovim dletom.

Glaser pa je bil prisrčen prijatelj graškega slikarja *Tunnerja*, zato je z veliko verjetnostjo upravičen sklep, da je tudi to sliko naredil *Tunner*. Žal, da nam dandanes ni znan izvirnik te slike, da bi mogli primerjati barve z nesporno *Tunnerjevimi* slikami, kakor smo storili pri št. 5.

12. »Slovenec« z dne 5. II. 1936, št. 29, stran 4, je poročal o »doslej neznani Sl. sliki«, ki se je našla na podstrešju župnišča na Gomilskem, in sicer na cinasti plošči in vsa zaprašena ter jo je mariborski slikar *Horvat* očistil. — Pisec teh vrstic se je takoj obrnil na *Horvata* in od njega zvedel, da se je ta slika našla že »predlanskim«, torej leta 1934. Na vprašanje, kako sodi on kot slikar, je li sliko naredil izučeni slikar ali kak diletant, je odgovoril, da je delo diletantsko. *Gomilski g. župnik Fr. Satler* je poslal sliko v Maribor na ogled. Slika je prav čedno delo z oljnatimi barvami na pocinjeni pločevini. Na glavi ima škof bledomodro čepico, talar je višnjevomodne barve, pas pa škrlatasto rdeč. Gube na desni strani talarjevega ovratnika kažejo, da je slikar imel pred seboj fotografijo, dočim je obraz precej sličen »*Kosarjevi*« sliki pod

št. 6. Kraj, kjer se je našla ta slika, *Gomilsko*, bi dal slutiti na prej imenovanega *Župana*, toda naslednja slika vzbuja dvome.

13. Oljnata slika na pocinjeni plošči, sedaj last ge. *Antonije Štupce*, ravnateljice v p. Ta slika je do pičice enaka prejšnji. Izročilo o tej sliki je naslednje:

Ga. Štupca jo je dobila od gdčne. *Katarine Breznik*, ki se je po polomu izselila v *Lipnico*, kjer še sedaj živi; ona pa je sliko podedovala po svojem očetu *Mihaelu Brezniku*, ki je bil uradnik v škofijski pisarni in je s *Slomšekom* došel od *Sv. Andraža* v Maribor. *Breznik* pa je dobil sliko od *Slomškega* samega. V tej točki pa tradicija ne bo točna. *Slomškova* smrt je bila pač povod, da si je marsikdo zaželel njegove slike, zato so jo na pločevini razmnožili in poklonili škofovim znancem in prijateljem. Nemogoče sicer ni, da bi bil te slike napravil *Stojanov* cerkovnik *Župan*, toda ti dve sliki sta čisto drugačnega tipa kakor pod št. 3.

14. Prej imenovani mariborski slikar g. *Horvat* je opozoril, da je pred več leti (1928) umrlemu župniku *Mateju Štraklu* napravil kopijo po neki izvirni sliki *Slomšekovi*. Kje je izvirnik in v čigavi lasti je bil takrat, ne more vedeti, misli pa, da je tisto izvirno sliko napravil mariborski slikar *Kolb*. In res, v mrtvaški matici stolne župnije mariborske je zaznamovano, da je 2. maja 1877 umrl na *Koroški cesti* št. 39 *Johann Kolb*, »lediger akademischer Maler«, star 70 let. Njegovo rojstvo pa ni zabeleženo v stolno-župnijski krstni matici. Že v 18. stol. zasledimo v Mariboru slikarsko obitelj *Kolb*. Tako je 10. junija 1748 bil poročen »artificiosus dominus pictor« *Franc Kolb*, obenem poveljnik mestne straže (vigiliarum praefectus) in meščan mariborski. Sicer pa se slikarska obitelj *Kolb* omenja večkrat v *Gradcu*. *Wastler-Zahn* mariborskih *Kolbov* sploh ne pozna. Bil je torej *Ivan Kolb* slikar bolj lokalnega pomena, vsekako je pa dana možnost, da ta ali ona izvirna slika *Slomškova* izvira od njega, ker *Slomšek* je pač rad podpiral domače umetnike.

Žal, da se dandanes ne ve za izvirnik *Horvatove* kopije in tudi kopija sama se je zgubila. Omenjamo pa to, če bi se morda vendar našel izvirnik ali pa kopija in bi se dognalo, kak tip je predstavljala ta slika.

Po *Kosarjevem* opisu in pripovedovanju *Hrepevnikovem* je bil *Slomšek* srednje, bolj visoke kakor majhne postave, ne debel in ne presuh, vitek, vkljub preprostosti veličastna postava na prižnici, pred oltarjem ali v družbi, bolj rdečeličen kakor bled.